

HRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK I HRVATSKI JEZIKOSLOVCI¹

Petar Guberina

Često čujemo, da Hrvati nemaju svoga rječnika!? Podla laž? – Ne; samo treba dodati, da nemaju ni gramatike, ni stilistike, ni priručnika za versifikaciju. A imaju izvrsnih romanopisaca, novelista, pripovjedača i pjesnika. Hrvatski književni jezik nalazi se u knjižarskim izlozima, u knjižnicama, u lijepo opremljenim romanima i pjesmama, živi na govornicama – a umire u stručnim knjigama o hrvatskom jeziku. U nijednom izdanju nije opisan, a u knjigama s takvim pretenzijama leži jaz pun proturječja: ponor između stvarnosti, ostvarene u jeziku hrvatskih književnika, i knjiga, koje bi imale dati jezik hrvatskih književnika.

Je li tome razlog opća lijenost naših jezičnih stručnjaka? Nesposobnost, – ili je taj čudnovati jaz uvjetovan vanjskim okolnostima? Što priječi naše jezikoslovce, da opišu hrvatski književni jezik tako, da postane norma za sve Hrvate, i da predstavlja našu jezičnu stvarnost pred vanjskim svijetom?

A ipak hrvatski se književni jezik nalazi na velikoj visini, i da to dokažemo, ne treba nam se služiti nikakvim falsifikatima, nikakvom politikom, nikakvom demagogijom. To dokazuje sama stvarnost hrvatskog književnog jezika, to dokazuje jezični izražaj hrvatskih književnika, to dokazuje čitava hrvatska književnost. Nedostaju nam jedino sustav, način, načela, po kojima moramo opisati svoj književni jezik. A ona načela, kojih su se držali pisci naših gramatika, rječnika i jezičnih savjetnika, bila su u suprotnosti s dinamikom jezika, u suprotnosti s pojedinim stanjem jezika, u suprotnosti s pojmom književnog jezika i dijalekata i – kao kruna svega – u suprotnosti s hrvatskim književnicima.

Najstrašnija od tih suprotnosti jest suprotnost između jezika hrvatskih književnika i jezika u našim rječnicima, gramatikama i jezičnim savjetnicima. Koncem prošlog vijeka hrvatski filolozi htjeli su napraviti tabulu rasu od cijelog hrvatskog književnog jezika, koji je ispred sebe imao tradiciju od 6 stoljeća i koji je i na samom štokavskom dijalektu imao bogate književne spomenike. Taj književni jezik imao je svoj posebni svijet misli, jer je predstavljao one, koji su se njime služili, jer je predstavljao rezultat vjekovnih napora oko književnog izraza, koji su izrađivali – kao i kod svih drugih naroda – književnici.

Romantika i nastojanje, da Srbi također pišu narodnim jezikom, navela je hrvatske jezikoslovce na neke teške zablude, koje su mnogo škodile hrvatskom književnom jeziku, a pridonijele vrlo malo kristalizaciji novoga srpskog književnog jezika. Jer jezik, bilo govorni, bilo književni, uvijek je rezultat povijesnog zbivanja, a očituje se kao stvarnost u pojedinom stanju, koji osjećaju oni, koji govore, kojima se čini – netočno čini – da je njihov jezik uvijek takav bio. Oni su s njime

* Članak objavljen prvi put u *Hrvatskoj reviji* 1941.

¹ Govoreći o jezikoslovcima, mislim samo na one, koji su pisali priručnike i savjetnike za hrvatski jezik, pa se cijela ova rasprava samo na njih odnosi.

tako usko vezani, da oštro ustaju protiv svake nasilne promjene. Zato su srpski književnici i srpska inteligencija uporno branili slavenosrpski jezik, zato su se hrvatski književnici čudom čudili, kad su im mnoge riječi proskribirali, njima, koji su i prije pisali u glavnom štokavskim dijalektom, onim dijalektom, koji je imao biti osnovica za hrvatski i srpski književni jezik. Sam se je Mažuranić tjeskobno osjećao, što ne može da crpi svoju jezičnu kulturu iz hrvatskih književnika. On se je čudio, što tu tjeskobu osjeća; čudio se je, jer je htio slijepo vjerovati u novi pokret, ali njegov se je umjetnički talent protiv toga bunio. Različne jezične škole po Hrvatskoj nastajale su samo radi neprirodnog razvoja književnog jezika; ali zato, jer te škole nijesu imale pravu lingvističku osnovicu, one su i zamukle. Kritički duh hrvatskih intelektualaca bunio se kroz cijelo 19. stoljeće, buni se i u 20. stoljeću protiv svake navale na hrvatski književni jezik. Tu je najtipičniji primjer Antun Radić, koji je prvi znanstveno pobijao lingvističke zablude u Hrvatskoj, i koji je temeljito dokazao, da Maretićeva gramatika ne može nikako biti gramatika hrvatskoga književnog jezika (v. A. Radić: Sabrana djela, knjiga XV.).

Zablude hrvatske lingvistike, kojoj je bio najjači predstavnik T. Maretić, osjećaju svi hrvatski književnici, koji ne mogu učiti jezik iz hrvatskih gramatika, hrvatskih rječnika, jer ti rječnici i te gramatike ne daju hrvatski književni jezik, nego opisuju narodno blago sačuvano u krajevima, gdje se govori štokavskim dijalektom. Bilo bi sjajno, da je nekim romantičkim čudom Bosna i Hercegovina polovinom prošloga vijeka imala nekoliko genijalnih književnika, jer bi oni bili dosta blizu narodnim umotvorinama i narodnom govoru u tim krajevima, – ali toga nije bilo; mi nijesmo imali Toskanu s Danteom, Boccacciom i Petrarcom, a sama Toscana – Bosna i Hercegovina – malen je i nedovoljan kapital za pravi književni jezik. Zato su s jedne strane hrvatski književnici nastavili pisati navikama hrvatskoga književnog jezika, tražili su mnoge riječi u rječnicima, koje su imali pred očima i stariji književnici, a Srbi, s druge strane, ne znajući u koga će se točno ugledati – kad je Vukov rječnik sadržavao najrazličitije oblike – nastavili su u mnogom navike slavenosrpskog jezika. Hrvatski filolozi kupili su riječi po različnim selima, krojili su riječi prema staroslavenskom, ukidali riječi, koje su bile spontani prijevodi iz drugih jezika – i malo su koristili i Hrvatima i Srbima. Bilo bi mnogo pametnije, da su uzevši štokavski dijalekt kao osnovicu književnog jezika, posvetili riječi onih hrvatskih književnika, koji su pisali štokavski, jer bi tako hrvatski književni jezik bio odmah normiran, a Srbi, ako ih je bila volja, mogli su onda uzeti taj normirani hrvatski književni jezik za svoj književni jezik. Jer tako i tako, Srbi su napustili svoj književni jezik – slavenosrpski – i učeći od Vuka učili su mnogo toga, što je Vuk uzeo iz hrvatskih rječnika (Kopitar je dao sve hrvatske rječnike Vuku); učili su iz onog jezika, kojim su Hrvati već nekoliko stoljeća pisali. A i nijesu mogli od nikog drugog učiti nego od Hrvata, kad su jedino Hrvati imali književnost na onom jeziku, koji su oni nakon nekoliko decenija borbe na koncu ipak načelno prihvatili. Antun Radić ispravno je uočio ovu činjenicu, kad je napisao: Vuk je pisao grdno sve dotle, dok nije upoznao one književne prošlosti, za koju do Vukova vremena nikome osim Hrvatima ni na um nije palo, da ju drži i zove svojim (A. Radić: Sabrana djela, XV., str. 15.).

Prirodni razvitak hrvatskoga književnog jezika bio je dakle nasilno zaustavljen, jer su filolozi zanemarili jezik hrvatskih književnika, jer nijesu vodili računa o hrvatskoj književnosti. Mjesto da pišu rječnike i gramatike na temelju hrvatskih književnika, oni su – a i danas imaju vjernih učenika – izvlačili riječi iz zabitnih mjesta, stavljali svaku riječ iz štokavskog dijalekta na rang književnog jezika, a zabranjivali sve riječi, za koje nijesu još imali potvrde da se govore u štokavskom kraju. Svaka je riječ dakle bila književna, čim se nalazila u štokavskom kraju – u bilo kojem obliku: tica, vtica, ptica, kćerka, ćerka, šćerka – sasvim svejedno. Sve je književno, jer narod tako govori u nekom štokavskom kraju. I eto pisali su se mnogi antibarbarusi i savjetnici: ovo je bolje, ovo je gore; za jednoga je bilo bolje ono, što je za drugoga bilo gore, jer nijesu znali, gdje imaju tražiti književni jezik. Kad još uzmemo u obzir umjetne tvorevine hrvatskih jezikoslovaca, postat će nam jasno, zašto je danas toliki jaz između hrvatskih književnika i hrvatskih jezikoslovaca.

Ja ću sada analizirati glavne razloge, koji su udaljili hrvatske jezikoslovce od hrvatskih književnika. U prvom ću redu govoriti o zabludi jezikoslovaca, što se tiče književnog jezika i dijalekata, zatim ću govoriti o onim riječima, koje po mišljenju jezikoslovaca nijesu prave hrvatske riječi i na koncu ću se osvrnuti na ideal hrvatskih jezikoslovaca: narodne umotvorine. Napose ću se osvrnuti na Maretiće-ovu stilistiku koja bi imala biti uzor književnom izražavanju.

I. Hrvatski književnici i filolozi prema dijalektima. Očito je, da su književnici nosioci književnog jezika. Oni su spona, koja vezuje književni jezik u teoretskom smislu s mnoštvom, koje govori književnim jezikom. Zato je razvitak književnog jezika u uskoj vezi s potrebama cjeline, koja se književnim jezikom služi. Oni pojedinci, koji iz toga kruga izađu, mogu stvarati poseban jezik, ali taj jezik ne će biti opći književni jezik. Takvi pojedinci često su bili kod nas jezikoslovci, koji su mnoge riječi iz naše književnosti smatrali dijalektalnim, i ako ih upotrebljavaju pisci i narodna cjelina, koja se književnim jezikom služi. Iz same naravi dijalekta i književnog jezika izlazi, da u sklopu književnog jezika dijalektalne riječi nijesu one riječi, koje se nalaze u književnosti, koje upotrebljavaju književnici, već su dijalektalne riječi one, koje se upotrebljavaju izvan književnog jezika, pripadale one teritoriju čakavskom, kajkavskom ili štokavskom. Zato moramo smatrati književnom svaku riječ, koju cjelina smatra književnom, koju upotrebljavaju hrvatski književnici, pa bila ona izvorno čakavska, kajkavska ili štokavska. Problem dakle, koja je riječ dijalektalna u književnom jeziku, apsurdan je i ne smije se ni postavljati. Čim se riječ upotrebljava u književnom jeziku, ona više ne može biti dijalektalna, a dijalektalno je samo ono, što je izvan književnosti. Cjelina, koja govori književnim jezikom, ne razvija svoj jezični osjećaj ili književnu svijest prema nekom govoru u štokavskom kraju, nego po književnoj upotrebi, koje su glavni predstavnici književnici. Tako se događa zanimljiv proces u jeziku: Negda ravnopravni dijalekti, ravnopravne književnosti, čakavska, kajkavska i štokavska, jednoga dana izgubile su socijalnu ravnopravnost (umjetničku nikada), jer je samo štokavski dijalekt postao književni jezik. Ali kad su se čakavci i kajkavci počeli služiti

štokavskim izražajem, kad je književni jezik postao svojina svih Hrvata, književni talenti stvarali su svoj jezični izražaj prema književnoj osnovici, koju su nalazili kod štokavaca književnika, a ne kod bilo kojeg štokavca; stvarali su izražaj prema potrebama, koje su izlazile iz kulturne i socijalne osnove naroda, stvarali su izražaj, koji je odgovarao najbolje njihovoj koncepciji. Da li je nova riječ uzeta iz nekog čakavskog, štokavskog, kajkavskog kraja, ili ju je umjetnik sam stvorio, to je irelevantno, ako ju je zajednica iz njegova djela apstrahirala, ako je ta riječ postala opća književna riječ. Tako je mnoga kajkavska i čakavska riječ ušla u književni jezik: rubac, kukac, tjedan, klesar ušle su u književni jezik iz dijalekata, iz one jezične sfere, koju je štokavski dijalekt negirao. Ali one, i ako negirane, oživjele su, jer su dio izražaja, koji upotrebljavamo, kad se služimo književnim jezikom. Jednom dakle negirana riječ nije zauvijek mrtva, ona može opet postati književna, ako je cjelina primi. To je naravni proces jezika. A što su radili hrvatski filolozi? Oni su uzeli stanoviti dio iz štokavskog područja za književni jezik, i bacivali su svaku riječ u književnika, koja se nije nalazila u štokavskom kraju. Kao da je štokavski kraj kao takav nosilac književnog jezika. A Hrvati su imali svoju književnost na štokavskom dijalektu već od 13. stoljeća, i već od tada postoji hrvatska književna tradicija. Već od tada mladi pisci uče književni jezik od starijih. Zato su i ilirski pisci posizali za dubrovačkom književnošću; književnost je postala predmet književnika i čitalaca. Riječi su se stvarale prema kulturnim i umjetničkim potrebama, i tko je već mogao znati, odakle je koja riječ uzeta. Književni je jezik skup izražaja, koji upotrebljavaju književnici i narod kao cjelina, a ne dijalektologija i folklor.

Navest ću ovdje nekoliko tipičnih riječi, koje filolozi izbacuju iz književnog jezika samo zato, jer se ne nalaze na području štokavskog dijalekta. Odmah ćemo uočiti suprotnosti između njih i hrvatskih pisaca.

Riječ tjedan im je kajkavska i loša u književnom jeziku. Ali ona se općenito upotrebljava u hrvatskom književnom jeziku: Za tri tjedna pokazivao je seoski starješina gospodi kuće dužnika (I. Goran Kovačić: Dani gnjeva, str. 14.). Kazališni tjedan stoji uvijek napisano pred kazališnom blagajnom. Kajkavski je oblik za filologe i protu, ali Hrvati smatraju književnim samo složenice kao: protuslovlje, protukandidat, protuzakonit, a nikako protivuslovlje, protivuzakonit i t. d. Maretić osuđuje i kajkavsku riječ bedast, a ona je dobila svoju posebnu osjećajnu vrijednost, koja se ne poklapa s riječima: lud, mahnit. Ne valja za filologe ni riječ darežljiv, jer je kajkavska. Ne valja im ni pošast, nego je zamjenjuju riječju kuga, a naši književnici točno razlikuju pošast od kuge. Sve su te riječi ušle u književni jezik jer su normalne za književnu svijest. Naprotiv, dijalektalna riječ mûka, koju na pr. nalazimo i kod Šenoe: Trideset i više rali lijepe zemlje, gospodine, crne ko ugljen, a fine kao muka (Barun Ivica, Binoza, str. 14.), nije postala književna riječ, jer je književna svijest nije apstrahirala iz njegova teksta, i ona je ostala dijalektalna. Zato će svaka riječ biti dijalektalna, koju pojedinac uzme iz nekog dijalekta, a cjelina je ne smatra književnom. To ne znači, da pisci ne mogu u svojim djelima upotrijebiti riječi, koje cjelina smatra dijalektalnim. Naprotiv, to će oni uvijek učiniti, kad god hoće da vjerno karakteriziraju svoja lica, kad im se čini, da

je milieu najbolje prikazan originalnim govorom. Ali te riječi, i ako u pojedinom djelu izazivaju velike efekte, ostaju i nadalje objektivno dijalektalne. Uvjerljiv je zato primjer Budakovo Ognjište, u kojemu lica govore jezikom svojega sela. Govor tih lica, i ako štokavski, nije književan jezik, jer se udaljuje od općega književnog jezika (a ne zato, što se udaljuje od središnjeg štokavskog narječja). Ali udaljujući se od općega književnog jezika, približuje se govoru onog kraja i plastično prikazuje lica i kraj, u kojemu se ta lica kreću.

Ove nam činjenice kažu, da su hrvatske književne riječi one "dijalektalne" riječi, koje upotrebljavaju hrvatski književnici, a književna ih svijest prima i izvan određenog teksta. Sve takve riječi i samo takve riječi moraju ući u hrvatski rječnik.

II. Hrvatski književnici i hrvatski filolozi prema t. zv. *calques linguistiques*. Pod nazivom *calques linguistiques* podrazumijevamo riječi i izraze, koji nastaju prevođenjem iz stranih jezika. Kulturni dodir toliko je približio narode, da je upravo nemoguće zamisliti razvoj nekog jezika bez utjecaja drugih. I naši pisci, i naša književna cjelina uzimali su pojedine riječi i izraze iz drugih jezika, jer im se činilo, da su starije riječi već blijeđe, ili im je za izražaj vlastite ideje gdje koji *calque* bio zgodniji od domaće riječi. I ti *calques*, kao i dijalektalne riječi, morali su proći kroz sito opće književne svijesti. Ali kad su sretno prošli, oni su postali prave književne riječi. Hrvatski su filolozi međutim mnoge od tih riječi i izraza zabranjivali s motivacijom, da su to prijevodi iz stranih jezika. Tako je nastao novi jaz između hrvatskih filologa i hrvatskih književnika. Moderna lingvistika daje pravo hrvatskim književnicima, jer moderna lingvistika stoji na načelima evolucije jezika, a ne na nepomičnosti jezičnih pojava. Tako engleski glagol *to become* *calque* je prema francuskom *devenir*; galski oblik *digwyddo* (stići) *calque* je prema latinskom *accidere* (Vendryes: *Le langage*, str. 242.); galski izraz *cael allon* načinjen je prema engleskom *to find out* (id. *ibid.* str. 343.); njemački *unterbrechen* načinjen je prema *interrumpere*, a njemački izraz *es lässt nichts zu wünschen übrig* doslovan je prijevod *cela ne laisse rien à désirer*. Njemačke riječi *unterdrücken*, *Gegenstand* prijevodi su latinskih riječi: *supprimere* i *objectum*. Grčka riječ *sineidesis* ostavila je traga u svim jezicima: latinski *conscientia*, njemački *Gewissen*, francuski i talijanski prema latinskom: *conscience*, *conscienza* i t. d. Sve su ove riječi književne riječi, jer ih opća književna svijest stavlja u isti red s domaćim književnim riječima. Kod nas su filolozi zabranjivali tako prevedene riječi i ako su one ušle u opću književnu upotrebu. Evo nekoliko primjera iz Maretićeve gramatike i Savjetnika: Opća hrvatska književna riječ *kolodvor* nije bila Maretiću dobra, jer odgovara njemačkom *Bahnhof*. On predlaže riječ *kolostaj*. Nijedan Hrvat ne misli, da je *kolodvor* prijevod s njemačkog; ona je za nas isto tako književna riječ kao i riječ *čekaonica*. Da je kojom nesrećom stanoviti dio Hrvata počeo upotrebljavati riječ *kolostaj*, dobili bismo pravi sinonim u jeziku – negaciju razvijenog književnog jezika. Maretić je ustao protiv riječi *tiskati*, *tiskara*, jer odgovaraju njemačkim riječima *drücken*, *Druckerei*. Nitko od nas ne misli na taj izvor; hrvatska književna svijest, jezični osjećaj stavlja u hrvatski književni jezik. Tko bi od nas rekao, da je "Nadbiskupska tiskara" neknjiževni izraz, ili da "Hrvatski tiskarski

zavod” nije u duhu hrvatskoga književnog jezika? I riječ vlak je proskribirana, i ako je svi Hrvati pišu. Samo zato, što odgovara njemačkom Zug. Maretiću nije dobra riječ očijukati, jer je prema njemačkom libeäugeln, i on predlaže riječ namigivati. Očito je, da obje riječi postoje u hrvatskom jeziku, ali te dvije riječi ne mogu se uvijek zamjenjivati. Očijukati je apstraktnije od namigivati. Tako bi po Maretićevu naučavanju bila slaba ova Marinkovićeva rečenica: Don Toma, sav smućen, videći ona sumnjičava očijukanja i diskretna namigivanja svojih kolega, da neka sakrije zabunu, okrenuo se osorno (Sunčana je Dalmacija, Pečat, 1940., 10-12, str. 248.). Stilistički, očijukanje i namigivanje predstavljaju ovdje različite dvije vrijednosti. Don Toma bi bio mnogo manje zbunjen, da je bilo samo “diskretno namigivanje”, ali ga je i “sumnjičavo očijukanje” uznemirivalo i izbacilo iz kolotečine. Zato se on “okrenuo osorno jadnom konventualčiću” i rekao mu u bijesu: “A što ste vi tu radili pored onoga gada, a? Vi ste gledali ako se ne varam, a? (str. 249.). – Riječ krugovi u izrazima: đачki krugovi, činovnički krugovi, također je Maretiću loša, jer je prijevod iz evropskih jezika. Ali sasvim je drugačija izražajnost, ako se veli đaci, činovnici, nego đачki krugovi, činovnički krugovi, obrazovani krugovi i t. d. Riječ dorastao zamjenjuje Maretić s podoban, jer dorastao odgovara njemačkom gewachsen. Ali tko bi rekao kao Maretić: Nijesi ti podoban za taj posao u značenju dorastao? Ne valja Maretiću ni riječ posvetiti u izrazima: posvetiti se botanici, posvetiti nečemu osobitu pažnju, i predlaže: dati se na botaniku, obraćati pažnju. Maretićeve zamjene ne daju onu točnost, koju daje glagol posvetiti se. A Maretić to odbacuje samo zato, jer je u njemačkom sich widmen, u ruskom posvjatit u istom značenju.

Zbog istih razloga Maretić je zabranjivao neke izraze, koji su u hrvatskom književnom jeziku veoma izražajni. Tako: koplje lomiti, jer je prema njemačkom Lanze brechen. To Maretić zamjenjuje sa boriti se, ogledati se na mejdanu, što je stilistički mnogo slabije. Ne valja mu izraz stavio sam Vam na srce, jer odgovara an’s Herz gelegt. Mjesto toga predlaže: opomenuti, preporučiti – glagole, koji osjećajno manje kažu od navedenog izraza. Njemačkom das hat viel Staub aufgewirbelt, odgovara u hrvatskom: to je uzvitlalo mnogo prašine, što Maretić zabranjuje i predlaže: o tom je bilo mnogo buke. Logički je to točna zamjena, ali stilistički nikako.

Sve zamjene, koje Maretić daje, uključuju samo misaoni sadržaj riječi, a ne odgovaraju osjećajnom sadržaju. A taj osjećajni sadržaj osnova je moderne stilistike, koje mi nemamo za hrvatski jezik. Oni, koji se povode za Maretićem, još i danas zaustavljaju našu lingvistiku, i ako Maretića može opravdati njegova starost u godinama, mlade gramatičare ne može ništa opravdati. Zato oni, koji sudjeluju u hrvatskoj lingvistici bilo kakvim udjelom, neka ne osuđuju one riječi ili izraze, koji su doslovni prijevod iz stranih jezika, ako ih književna svijest smatra jednakima s ostalom jezičnom građom.

Samo oni calques nijesu književni, koje naš jezični osjećaj, naša književna svijest ne stavlja u književni jezik. Tako na pr. u Dalmaciji se veli: što mi daješ piti u smislu: kakve gluposti bi htio da ti vjerujem, a to je calques iz talijanskog: cosa mi dai da bere. I ako calque, kao i gornji, ovaj izraz ne ide za sada u hrvatski knji-

ževni jezik. Cjelina ga ne smatra književnim. Gdje koji pisac može ga i upotrijebiti, najprije u dalmatinskom milieu-u, ali o njegovu ulazu u književni jezik odlučuje samo cjelina, odnosno Jezična Akademija, koja ima da utvrdi, što je već objektivno ušlo u književni jezik. Ni calque iz njemačkog: koliko si star? – wie alt bist du, nije ušao u književni jezik. A ni sintaktički calque iz talijanskog jezika za piti, za jesti – per bere, per mangiare nije dio književne cjeline. Calque linguistique je daleko normalna pojava u jeziku, jedan od stvaralačkih faktora u jeziku, a kriterij prema kojemu ćemo ga suditi, jest opći kriterij za književni jezik.

III. Hrvatski književnici i hrvatski filolozi prema narodnim umotvorinama. Narodne umotvorine, i ako plod pojedinačne kreacije, predstavljaju socijalnu i kulturnu osnovicu, koja ne odgovara pogledima i raspoloženju hrvatskih književnika, ni predratnih, ni poslijeratnih. Oni, koji su nalazili inspiraciju u njima, uzimali su tek pojedini element, da ga obrade sasvim lično, sa svojim izražajem. Svijet, u kojem se kreću narodne umotvorine, ograničen je, jezični izražaj obuhvaća samo stanovit dio pojmova. Mnogostrukost pokrajina, u kojima su narodne umotvorine nastajale, pruža veliku raznolikost u riječima, pa se jezična građa teže iz njih crpi u času, kad narod ima svoj književni jezik. Prema tome je sasvim naravno, da su hrvatski književnici više neizravno nego izravno oponašali i uzimali jezičnu građu iz narodnih umotvorina, naslijedili su neke klišeje, koje su stariji književnici uzeli; a inače su se hrvatski književnici ugledali u starije hrvatske književne pisce, tražili su riječi u svom štokavskom kraju ili su već prema svom talentu stvarali nove riječi. A filolozi? Filolozi, polazeći s krive pretpostavke, da i hrvatski književni jezik počinje tek u 19. stoljeću, pod utjecajem romantike hoće da nametnu i hrvatskim književnicima jezik narodnih umotvorina to prije, što su Srbi stvarno počeli pisati na štokavskom narječju tek u devetnaestom stoljeću. Napisali su rječnike i gramatike prema narodnim umotvorinama, misleći, da one predstavljaju hrvatski i srpski književni jezik. Tu je nastao veliki jaz između filologa i hrvatskih književnika. Rječnik, gramatika i stilistika filologa bilo je jedno, a jezični izražaj hrvatskih književnika drugo. Narodne umotvorine bile su doduše pisane na štokavskom narječju, ali uvijek na štokavskom narječju pojedinog kraja, dok hrvatski književnici nastoje da pišu jedinstvenim književnim jezikom. Književnici nadalje osjećaju, da je kulturna i socijalna razlika između života, koji predstavljaju narodne pjesme, i današnjeg, golema, pa bi ukočili i umrtvili svoju izražajnu produktivnost, da se drže uputa hrvatskih filologa. U koliko ima stvarne sličnosti između hrvatskih književnika i narodnih umotvorina, to je zato, što je štokavski dijalekt osnovica jednom i drugom stvaranju. Narodne pjesme, i ako imaju istu osnovicu, pokazuju manje veze s jezikom hrvatskih književnika, jer tehnika narodne pjesme nužno udaljuje svoj izražaj od općeg izražaja. Tu je deseterac, tu je određeni pjesnički izražaj, tu su ostali zahtjevi stiha, koji svi prave za se lijepu izražajnu cjelinu, ali ne mogu biti mjerilo za opći književni jezik. Zato, kad je govor o hrvatskim književnicima i narodnim umotvorinama, mi ne smijemo prosuđivati hrvatske pisce prema jezičnom izražaju narodnih umotvorina, nego u okviru općega književnog jezika. A u hrvatski rječnik i gramatiku mogu ući samo one riječi i one kon-

strukcije iz narodnih umotvorina, koje nalazimo i u hrvatskih pisaca. A ne obratno, kao što su radili hrvatski filolozi.

Mi moramo proučavati riječi i konstrukcije u narodnim umotvorinama, moramo osvijetliti narodne umotvorine rječnički, stilski i stilistički, ali sve to samo u okviru narodnih umotvorina i za narodne umotvorine. Jer kako možemo stavljati književnicima kao normu narodne umotvorine, kad na pr. jedamput se sklanjaju, a drugi put ne brojevi dva, tri, četiri. Hrvatski pak književnici uvijek ih sklanjaju (osim kad su s prijedlogom). U narodnim umotvorinama imamo kondicional mi bi i mi bismo, a hrvatski književni jezik ima samo mi bismo. U narodnim umotvorinama imamo na vrati(h), dok mi velimo samo na vratima. Narodne pjesme zbog stiha upotrebljavaju vokativ mjesto nominativa: Odbježe nam Ljutica Bogdane. U narodnim pjesmama nalazimo instrumental, gdje bi svi naši pisci stavili za s akuzativom: Bog se brine sirotama. Mjesto priloga kao s nominativom nalazimo instrumental i ondje, gdje bi danas bio sasvim stran: Neka bih konjem (kao konj) u goru utekla. Nalazimo genitiv mjesto akuzativa: Vi uzmite moga mača; – pa išeta pred šatora svilna; – to je Marko poslušao majke. Obično je i predikat u dativu: – Bolje je ranjenu, nego ubijenu biti. Vrlo često nalazimo dativ za izražaj posvojnosti: To začule begu sluge; – Ona stoji moru na obali. Nalazimo nadalje riječi, koje nijedan hrvatski književnik ne bi napisao: Ije leću pantarulom (viljuškom). – Kad sam bila s majkom mojom, meni fale (hvale) ove dvore. – Čoek vide... – Da ja imam šćercu za udaju. Upotreba aorista nije ista kao danas: Ako oni ne skočiše (skoče) brzo, knez će doći do Stambola moga. – Ako ovi sad izmakoše (izmaknu) i mi ostadosmo sami, sve će nas ajduci pobiti.

Kad dodamo ovome sve ono, što su naši gramatičari uzimali prema Vuku i Daničiću, koji su opet radili samo prema narodnim umotvorinama (na pr.: ni mene znate ni oca mojega; – njegovi vojnici nijesu smjeli ići kud je čeo; – to veče poručići ćurčija mačvanskim knezovima, da sjutra iziđu predanjga, da ji pita...), onda nam može biti jasno, zašto je toliki jaz između hrvatskih filologa i hrvatskih književnika.

IV. Hrvatski književnici i hrvatski filolozi prema stvaranju novih riječi. Svaka upotreba riječi novo je stvaranje. Talent se ne očituje toliko u stvaranju novih složenica, koliko u posebnoj upotrebi opće poznatih riječi. Tako na primjer riječ cijediti, – koju svaki Hrvat upotrebljava, – u ovoj Budakovoj rečenici izvodi jedan od najvećih stilskih utisaka u cijelom piščevom izražajnom sustavu: Svaku je riječ cijedio (Blažić) kroz zube i slao je kao strijelu kroz vezene pore i rupice toga komadička platna, a zatim ga je žurno spremio u čemer (Budak: Ognjište, IV., str. 68.). U borbi s Lukanom glagol cijediti upravo je oličenje Blažićeva stava, i pisac je baš posebnom upotrebom toga običnog glagola postigao takav učinak.

U Krležinu romanu “Na rubu pameti”, i ako ima cijela skala riječi, koje izražavaju “rub pameti”, nijedna veza, nijedan izraz mu nije tako izražajan kao “rub pameti”. S tim u vezi je i izraz crta+neka imenica: Družio sam se na crti nekih ženinih rođakinja s višim činovnicima našeg činovničkog stroja (str. 17.). Vrlo obične riječi: rub, crta upotrebljene su u posebnim i neobičnim vezama, tu je začetak

originalnosti. Kaleb u svojim novelama "Na kamenju" ima neobično zanimljivih riječi, ali mu je jedna od najboljih nit u vezi sa smisao: Izgubio je nit smisla (73.). Kao elementi, ništa novo, ali veza je veoma svježja, i u noveli "Matin obračun" najuspjelija. Stanislav Šimić, koji rado stvara nove riječi, u "Dalekozoru duha", najuspjelija mu je riječ, po mojem mišljenju, pravopisar: Za to djelo autor upotrebljuje zvukove i boje... Suvremenim gramaticima i pravopisarima ono je po jeziku nepravilno, nepoćudno – važne su im samo potrebe, koje se dadu naučiti (str. 142-43.). Riječ inače vrlo jednostavna: ništa lakše nego dodati -ar osnovnoj imenici. Ali ovdje je s tim malim sufiksom data cijela težina Šimićeve rasprave o Starčeviću stilu, izražena je ironija kao malo kojom riječju. I I. Goran Kovačić rado stvara nove riječi. Im ih mnogo uspjelih u zbirci pripovijesti "Dani gnjeva". Meni se ipak najviše od svih svidjela riječ brbljište (koja inače nije pravilna prema zakonima štokavskog narječja. Bi li "pravilan" oblik brbljalište imao isti stilistički učinak?), koju je napisao u Novostima: Bilo bi i uzaludno i veoma opasno začu na naše literarno brbljište (16. II. 1941.). I ako ova riječ ne predstavlja nikakav gramatički trud, ona je uspjelija od mnogih potpuno novih riječi, jer u ovom kontekstu neobično snažno izriče piščevu misao i osjećaj. Stilistički je riječ jaka, kao i Šimićeva pravopisar. M. Čović postizava naročit utisak, kad pridjev raskalašen stavlja u vezu s veseljem: Veselje je bilo raskalašeno (Doktor filozofije, str. 53.). Originalno spajanje poznatih riječi daje ovoj rečenici više stvaralačke izražajne sposobnosti, nego kakvo novo uvećavanje nepoznate riječi. Krajnja granica ovakvog stvaranja očituje se u upotrebi običnih riječi, bez dodavanja ikakva sufiksa i imenice: Tamo se netko potukao. Kletve, psovke. Privezao mu je magarca za njegovu smokvu, pa ju je magarac obrstio, i vlasnik smokve prebio magarca. Javio se vlasnik magarca i prebio vlasnika smokve, a ovaj njega nogom u koljeno, pa šepaju i on i njegov magarac i svi im se smiju sa strane, a netko cinički primjećuje: "to im ide tako po koljenu..." (R. Marinković, Sunčana je Dalmacija, Pečat, 1939., 10-12, str. 238.). Marinković je postigao neobičnu izražajnost, jer je na umjetnički način postirao riječi magarac, vlasnik; oni izazivlju komiku, koju u drugačijem rasporedu ne bismo osjetili. Kreacija riječi ne sastoji se ovdje u posebnim glasovima ni u posebnoj semantičkoj upotrebi, već u posebnom postiranju i ponavljanju riječi.

Da nijedan od filologa, koji su dosad pisali hrvatske rječnike, nije bilježio ovakve veze, o tome nema sumnje. Ali evo na pr. nema u Broz-Ivekoviću rječniku ni riječ rub u smislu kraj. Prema Broz-Ivekoviću rub znači povezača, šav. Po tim vrijednostima "na rubu pameti" bilo bi sve, samo ne "na rubu pameti?". A ni riječ niti nema bolju sudbinu u Broz-Ivekovića, pa bi i Kalebov izraz bio po njemu vrlo blijed i smiješan.

Osim navedenog tipa tvorbe riječi, hrvatski pisci stvaraju ili upotrebljavaju mnogo riječi, koje nikako ne nalazimo u našim rječnicima, a mnoge od tih naši filolozi osuđuju. Jer naši su književnici stvarali riječi prema umjetničkim i stvarnim potrebama, a naši filolozi po historijskim načelima štokavskog dijalekta i već umrlih fonetskih i morfoloških zakona. Da vidimo odnos književnika i filologa, navest ću najprije nekoliko običnih riječi, koje ne nalazimo kod Broz-Ivekovića: spasiti, korenika, imendan, imetak, razvoj, parobrod, dobrobit, plovidba, redatelj,

tiskara, vrpca i t. d. Nema u Broz-Ivekovićevu rječniku ni ovih riječi, koje nalazimo često kod hrvatskih književnika: raznolikost, razvojno, mnogostran, premoćan (Krlježa), uporište, smijuliti se, bezgraničan (Budak), odrpanac, rakijašnica (Ujević), predbacivanje, prijašnji (Begović), titrav, udisaj, naglasiti (Nazor), nerješiv, raznježiti se (Kolar), produhoviti, poljepšati (Bonifačić), izlika (Cesarec), uočljiv, praznoglavac (S. Šimić), utješnik, malodušnica (I. G. Kovačić), osunčani, kamenjara (Kaleb), ugnjuren (L. Perković), zmijuljast (R. Marinković) i t. d. Iveković doduše nije ni mogao sve riječi zabilježiti – jer je rječnik napisan 1901., ali on načelno ne bi te riječi prihvatio ni da ga je mogao izdati 1941. Suvremeni književni jezik nije njemu bio polazna točka. Naprotiv tamo ćemo naći: tica, tjeca, vtica, ćerka, ćerca, šćerca, godovno (imendan), paroplov (parobrod), ljetovalište, obavijestiti (obavijestiti), naći ćemo cijeloga Vuka sa svim dijalektalnim varijantama kao mjerilo za “jedinstveni” književni jezik. Suvišno je isticati, da tamo nema običnih međunarodnih riječi, koje su ušle u hrvatski rječnik: budžet, kriza, fanatik, fanatizam, simpatija, estetika, oaza, i t. d. Mnoge su strane riječi dobile u hrvatskom književnom jeziku posebnu upotrebu i one moraju ući u hrvatski književni rječnik.

Da vidimo sada, koje su riječi upotrebljavali i predlagali hrvatski filolozi. Uzet ću Maretićeve radove. Na jednom mjestu piše Maretić: Veznika ima s obzirom na njihovo značenje 18 četa. Na drugom mjestu: ... značenja prikazana u najnežnije tankote. Maretiću je bolje zakrilnik nego pokrovitelj; nije mu dobra riječ podvig. Mjesto pretpostavljati predlaže misliti (to nije uvijek isto); predlaže promaha mj. propuh, bučnica, skakavac mj. slap, svršiti mj. obaviti, pothvatnik mj. poduzetnik, pometnuti mj. zapostaviti, isticati mj. naglašivati (zar je loša ova Nazorova rečenica: Ne će ni nama biti gore – reče – naglasujuć – riječ “nama” (Na ostrvu žedi. Vasić, str. 28.), uročiti mj. ureći, vlastelj mj. vlastodržac, požarnik mj. vatrogasac, godovno mj. imendan, crkvar mj. hodočasnik, (što bi značila ova rečenica I. G. Kovačića: Napokon se velečasni odluči i uz pomoć crkvarovu popne se do plandovišta. Dani Gnjeva, str. 8.), crkvariti mj. hodočastiti, dragikamenar mj. draguljar. Potrebit mu u Savjetniku ne znači necessarius, a u rječniku to znači i nalazi se među primjerima i ovaj: Svaki sok ... ako se potrebitoj toploti izloži. Evo jedne Kalebove rečenice u kojoj je potrebit u istoj vrijednosti: Ova biblioteka je na primjer od relativne vrijednosti, jer je potrebit mozak posebno prepariran studijem (Izvan stvari. Savr., 15. V. 1940., str. 293.). (Neki su Maretićevi učenici – i ako mladi ljudi – išli i dalje u negiranju književnika, pa tvrde, da skoro ne može značiti gotovo, čime negiraju i Maretića i folklor i književnike. Ne valja im ni izraz isti kao, već treba reći isti koji. Ne priznaju upotrebu gdje mjesto u kojem, u kojim).

Ovim uspoređivanjem književnika i filologa ne tvrdim, da sve riječi i konstrukcije, koje nalazimo kod hrvatskih književnika, moraju ući u književni jezik, odnosno u hrvatski književni rječnik. Pisци često namjerno upotrebljavaju neknjiževne i strane riječi, da postignu efekte u svom djelu. Tako na pr. “Gospoda Glembajevi” bez njemačkih riječi ne bi bila ostvarenje umjetnosti u onoj situaciji, koju Krlježa hoće da prikaže. Dragutin Tadijanović najbolje karakterizira gospodina Lamiana njemačkom izrekom: Um Gottes Willen! (Gle! Na ruci ispruženoj odjednom toplu sluzavost. Um Gottes Willen! Eto gospodin Lamian maramicom briše

dlan). Ovim njemačkim klišeom Tadijanović izražava intelektualnu i socijalnu poziciju Lamianovu. V. Kaleb upotrebom srpskih riječi izražava lukavost seljaka pred srpskim gospodinom: Jeste li ugledali, mali ne ume ni po merdevinama da koraca. Sirotinja, beda! A znate li da je čitljiv. Sirotinja velika, a naučio je da čita samovoljno... Moram da prikazem, gospon povjerenik: mali je ćiriličan (Na kame-nju, str. 17.). Perušinin otac htio bi nešto dobiti od povjerenika, govori po srpsku, jer misli, da je povjerenik Srbin. Time je pisac postigao stilski efekt. Ili kad Kaleb prikazuje slabića Antu, kako hoće da pokaže vlast nad svojom sestrom, upotrebljavajući riječi, koje je naučio u vojsci: ... Ti majčina, stavi pokal na astal, kad nema natkaze! Šta se muvaš tu? (id. *ibid.* str. 142.). Komika se sastoji u suprotnosti između "sile" riječi i kukavnog Ante. Izražajna snaga tih riječi zato je jaka, jer ne ide u jezičnu građu V. Kaleba. One dozivaju jedan milieu i imaju stilističku funkciju. Isto je tako, kad S. Šimić upotrebljava riječi ćiverica i štiti. Samo ovoga puta riječi nijesu uzete iz srpske jezične građe, nego iz pokrajinske: Stilu samo onom, koji je pun spisateljske pljeve – priznaje se u nas valjanost. – Lakoumnost je to ćiverice, koja bi – htjela shvatiti smisao, koji je stajao muke. – Duga je to rečenica – za kratku pamet, koja čitajući treći redak već zaboravi, šta je štila u prvom. (S. Šimić: Dalekozor duha, str. 136., 138.). Te dvije riječi uzete su iz neknjiževnog rječnika, da se istakne nesposobnost dotičnih osoba, da shvate književnost i književni izraz. Te riječi imaju stilističku funkciju, imaju umjetničku vrijednost u Šimićevo odlomku, ali za sada književna ih svijest još nije apstrahirala i ne idu u opći književni rječnik. Kad bi išle, te riječi ne bi imale onu osjećajnu vrijednost, onu izražajnost, koju danas osjećamo u gornjim riječima. Krležina pojava u hrvatskom književnom životu najbolje nam osvjetljuje ovo pitanje. Mnogi, manje talentirani pisci uzimali su od njega sve riječi redom i oponašali njegov jezični izražaj. Postali su smiješni, misleći, da Krležina riječ može stajati u njihovu tekstu. Isto tako se opaža da poslije Budakova Ognjišta mnogi hrvatski pisci nastoje da im lica govore u dijalektu, kao da je sama ta činjenica plastično prikazala Aneru, Blažića i Lukana. Ono, što je kod Krleže i kod Budaka bilo najjače, kod njih je postalo najslabije i – neknjiževno. Ima riječi i izražajnih sustava kod velikih pisaca, koje mogu stajati samo u njihovu tekstu, često samo na jednom mjestu i nigdje drugdje; kao što ima riječi, koje dobri pisci ne bi nikad upotrijebili u nekim izlaganjima, kojima se diče manji pisci.

V. Maretićeva stilistika i hrvatski pisci. Maretić u uvodu svoje stilistike veli: Najveći dio protivustilističkih primjera u ovom mojem nacrtu uzet je iz različitih knjiga i časopisa; čitateljima ne treba znati te knjige i časopise, a ni pisce. "Griješ ti kažem, ali grješnika ne ću" – veli narodna poslovice. Ti grješnici su pisci. Tako Maretić osuđuje ovu rečenicu: Žalimo, što je pisac opisujući francusko-njemački rat isključivo stao na francusko stanovište, ali tako rađe na žalost i drugi francuski i njemački pisci. Maretiću ta rečenica nije jasna i poslije riječi francuski moralo bi doći: dok opet njemački stoje isključivo na njemačkom stanovištu. Originalni izraz, književan je izraz, razumljiv iz same rečenice, a kontekst sigurno još jasnije tumači iznesenu misao. Maretiću ne valja: – makar vam zlotvori prijetili službom ili čak životom. On popravlja: – da vam uzmu službu ili čak život. Afektivni mo-

ment, koji sadrži navedena rečenica, traži kratkoću izraza. Zato je originalna rečenica stilistički dobra, a Maretić ju je pokvario. U rečenici: Ni mi sveštenici nijesmo bez pogrješaka; mnogi su pače od nas veliki grješnici, ali zato smo ljudi. Maretić ispravlja zadnji dio: ali za to smo slabi ljudi. Cijela pointa, koja počiva na ljudi izbljedita je, kad smo joj dodali slabi. Stilističke vrijednosti nestaje. U rečenici: Kad ih starac učitelj ugleda oko sebe, on se radosno sjeti onih dana, kad su ove jake ljudine sjedili pred njim u školskim klupama kao nejaka djeca. Maretić popravlja: – kad su ove jake ljudine bile najaka djeca i sjedili pred njim. Izražaj je razvodnjen, jer je nestalo opozicije. Nestala je stilistička vrijednost. Rečenica: To je bilo one godine, kad se naša tetka udala za pokojnog Petrovića Maretiću nije jasna, pa bi trebalo reći: – za Petrovića, koji je sada pokojni, – da ne bi tko mislio, da se je Petrović, mrtvac, oženio. Maretićev ispravak predstavlja matematiku (i to laičku matematiku), a ne književnost. “Zar to nije strašno i užasno?” Maretiću ne valja, jer se ponavlja misao, kao da je strašno i užasno na istom osjećajnom stupnju. Ne valja mu pridjev bijesan u smislu ljutit, jer je prejak (jao, što bi on o Krleži rekao?). Ne smijemo napisati prema Maretiću: užasno sam se nahladio. Ne možemo govoreći o djevojčici ili ženi reći: njezina glavica, nožice. – “Blagi pastir ljupkim glasom roga svojega skuplja oko sebe nevino stado”, loša je rečenica, jer, veli Maretić: niti je pastir blag, ni glas roga ljubak, ni stado nevino. Zbogom literatura! Ne valja Maretiću ni ovaj nadgrobni govor: Pa tako milo tijelo pustiti u hladni grob? mlado tijelo, koje je majka ispod svoga srca trgla, hranila ga vlastitom krvlju. To se u Maretićevoj stilistici zove bombast. Ne valja: Gundulić, Palmotić i Đorđić jesu tri najsjajnije zvijezde na dubrovačkom književnom polju. Zašto ne valja? Maretić odgovara: Zvijezde nijesu na polju, već na nebu (Maretić je zaboravio, prema svojoj stilistici dodati, da književnost ne raste na polju). – Taj je učenik na ispitu odgovarao kao živa vatra nije dobro, jer “zar vatra može odgovarati” – veli Maretić. Maretiću ne valja: junačke kosti, duboki poznavalac, prstom pokazivati i t. d. Prema Maretićevoj stilistici svi bi ovi – nama obični – izrazi bili loši: biti s jednom nogom u grobu, držati jezik za zubima, kovati nekoga u zvijezde, vaditi kestenje iz vatre, on je slavenske krvi, žila kucavica naše privrede, biti nekome desna ruka, kolijevka hrvatskog kraljevstva, zabiti nož u leđa (figurativno), iz petnih žila, gledati smrti u oči, mrziti nekoga iz dna duše, gristi prste (figurativno), istrijebiti neprijatelja, živjeti od svog pera. Što god ne nalazimo u narodnim umotvorinama nije dobro prema Maretićevoj stilistici. Zato je loše: on je dugo, dugo govorio, i uopće neispravan je svaki lični umjetnički izražaj, koji se ne nalazi ili ne odgovara izražaju u narodnim umotvorinama.

Maretić pišući svoju stilistiku gledao je riječi samo u njihovu konkretnom i misaonom sadržaju, dok pisci ne izražavaju nikad голу misao, nego i svoje stajalište prema njoj. Zato je umjetnički izražaj mnogostruk i svaki put odgovara ličnom raspoloženju. U tu svrhu pisci često uzimaju metafore, slike, usporedbe. Služe se jezičnom građom iz nižeg govora, višeg govora ili stvaraju posebne riječi, da izraze osjećajni intenzitet. I stilistika, kako je shvaća moderna lingvistika, proučava baš osjećajni element riječi. Zato je ona veoma blizu književnosti: s jedne strane umjetničko stvaranje približava govoru, s druge strane upućuje nas u pravilno mi-

šljenje o jezičnom izražaju. Moderna, stilistika u sklopu moderne lingvistike, proučava osjećajni dio riječi, i kad lingvistički mislimo, moramo uvijek gledati na stilističku i na logičku vrijednost riječi. Maretićeva "stilistika", zato je u suprotnosti s književnim stvaranjem i s hrvatskim književnicima, jer ona uopće nije stilistika. Kako već nekoliko decenija shvaćamo stilistiku, ona je: znanost o osjećajnom sadržaju riječi (Ch. Bally: *Traité de stylistique*, I., str. 6.).

Uvid u Maretićevu stilistiku (koju je već Antun Radić oštro kritizirao), kao i sve suprotnosti između hrvatskih književnika i hrvatskih filologa – o kojima smo u ovom članku govorili – razjašnjaju nam, zašto hrvatski filolozi nijesu mogli usavršavati naš književni jezik, zašto mladi književnici ne mogu učiti jezik iz stručnih knjiga, zašto manje talentirani pisci bez kriterija oponašaju bolje književnike. Jasno nam je, zašto u ovakvom stanju naše lingvistike nijesmo mogli imati rječnika, gramatike i stilistike. Filolozi mjesto da su nastojali dati nam jedinstveni književni jezik, proglasili su književnim "središnji" štokavski dijalekt, koji, kao i svaki dijalekt ima mnogo riječi za jedan pojam, a mnogo oblika za jednu riječ. Time su zaniijekali sam književni jezik, koji ne može postojati, ako ima sinonima, t. j. riječi s istom misaonom i osjećajnom vrijednošću. Jer normalna je pojava u književnom jeziku, da: dva jezična izraza nijesu nikad potpuni sinonimi (Ch. Bally, o. c. str. 108.). Naši filolozi, ukidajući književne riječi, stvarajući umjetno nove, stvarali su samo sinonime.

Želimo li dakle dobiti svoj rječnik, gramatiku, stilistiku i priručnik za versifikaciju, moramo se osloboditi suprotnosti, koje postoje između pisaca i filologa. Treba književni jezik uzeti od književnika u skladu s općom književnom sviješću, a izbaciti sve ono, čime se u književnom jeziku ne služimo. Književnici moraju postati mjerilo za današnju primijenjenu vrijednost dijalekata, narodnih umotvorina i filoloških tvorevina. Kad nam književnici budu uzor pri pisanju jezičnih djela, kao što je to kod drugih naroda, onda ćemo dobiti i lingvističku literaturu kao i drugi narodi. Bit će tu još mnogo posla, jer moramo proučiti sve pisce, moramo urediti stručnu terminologiju iz svih grana, a morat ćemo napraviti katkad izbor i među samim riječima, koje danas upotrebljavamo u književnosti (na pr. petrolejka, petroljka, petruljača), jer su sve ušle u pisani jezik na temelju loših načela, na kojima je počivalo naše jezikoslovlje.

SAŽETAK

Petar Guberina, sveuč. prof. u mir., Zagreb
UDK 800.853:808.62, izvorni znanstveni članak
primljen 1. lipnja 1995, prihvaćen za tisak 28. lipnja 1995.

Standard Croatian and Croatian Philologists

This is an analysis of the problem of standardization of the Croatian language, and the relation of Croatian philologists to the corpus of literary texts during this process. The author advocates a larger share of literary works and pleads for the standardization of forms that reflect general tendencies in the language.